

A szaktanácsadói rendszer működésére vonatkozó vélemények, tapasztalatok, igények

Készítette: Orgoványi Gajdos Judit és Schnellbach Máté

2013. december

Tartalom

Bevezető	3
A felmérés célja	5
Adatfelvétel	6
1.1 Kérdőív	6
1.2 Fókuszcsoportos interjúk	7
A szaktanácsadói rendszer működésére vonatkozó tapasztalatok, vélemények és igények	8
1.3 A szaktanácsadás hasznossága	8
1.3.1 Iskolatípus és -fokozat szerepe	9
1.4 A szaktanácsadás gyakorisága	12
1.5 A látogatások kezdeményezője	15
1.6 A szaktanácsadás módszerei, területei	18
1.7 A pedagóguskompetenciák szerepe a szaktanácsadás során	21
1.7.1 A pedagógus szerepfelfogása	27
Összegzés	28
Irodalomjegyzék.....	30
1. melléklet: A pedagógus-kérdőív kitöltéseinek területi eloszlása.....	33
2. melléklet: A pedagógus-kérdőív kitöltéseinek településtípus szerinti eloszlása	34
3. melléklet: A pedagógus-kérdőív kitöltéseinek megoszlása intézményi profilok szerint	35

Bevezető

Az utóbbi éveknek az oktatás eredményességével foglalkozó nemzetközi kutatásainak (Kocsis-Sági 2012) közös eredménye az a megállapítás, hogy a minőségi oktatás kulcsszereplői a pedagógusok. Ezt a tényt a hazai köznevelési rendszer megújítására irányuló törekvések sem hagyhatták figyelmen kívül, a pedagógusi munka minőségének fejlesztése az oktatáspolitikai fejlesztések kiemelt feladatává vált. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény megjelenését követően született oktatáspolitikai döntések, jogszabályok eredményeképpen kirajzolódott a pedagógus életpályamodell, és a hozzá szorosan kapcsolódó új országos pedagógiai szakmai ellenőrzési (tanfelügyeleti) – pedagógus minősítési - szaktanácsadói rendszer.

A mai értelemben vett szaktanácsadás gyökerei 1986-ig nyúlnak vissza, amikor az intézmény egészére irányuló általános tanulmányi felügyeletet és a szakfelügyelői rendszert a pedagógiai intézetek és megyei tanácsok keretében működő szaktanácsadás váltotta fel. 1986 és 2012 között a szaktanácsadás tartalma és funkciója a szakfelügyelettől megörökölt ellenőrzési jellegtől egyre inkább a támogatás felé mozdult. Szervezetileg a szaktanácsadói szolgáltatás pluralizálódott, és a szaktanácsadói rendszer működtetésében a települési, illetve megyei önkormányzatok által fenntartott pedagógiai intézetek mellett profitorientált cégek is megjelentek. A továbbiakban ez, a jogszabály által deklaráltan a pedagógiai szakmai szolgáltatás keretében megvalósuló tevékenység, amelynek „feladata az oktatási, pedagógiai módszerek megismertetése és terjesztése” [1993. évi LXXIX trv. a közoktatásról, 36.§ (2)b] „hagyományos szaktanácsadás” elnevezéssel szerepel a tanulmányban. A 2008-tól kezdődően a TÁMOP programok megvalósításának támogatására létrejött különböző szaktanácsadási formák (komplex intézményi szaktanácsadó, intézményi folyamat-szaktanácsadó, IKT helyzetelemző szaktanácsadó, IKT fejlesztési folyamat-szaktanácsadó, IKT mentor-szaktanácsadó, kompetenciaterületi mentor-szaktanácsadó, IPR módszertani mentortanácsadó, esélyegyenlőségi szakértő, SNI adaptációs szaktanácsadó, mérési-értékelési

szaktanácsadó, szervezetfejlesztési szaktanácsadó) összefoglaló néven „TÁMOP-os szaktanácsadásként” jelennek meg.

A 2014-től megújuló szaktanácsadói rendszer célja, hogy egy centralizált, átlátható működésű és a pedagógusok egyéni szakmai fejlődését folyamatosan támogató környezetben támogatást adjon minden egyes pedagógus folyamatos szakmai fejlődéséhez. A fejlesztés fontos eleme volt a szakma különböző szereplőinek a szaktanácsadással kapcsolatos tapasztalatainak és igényeinek megismerése.

A felmérés célja

A 2013 tavaszán végzett vizsgálat arra keresett választ, hogy a közoktatás különböző szakmai szereplői (a pedagógusok, az intézményvezetők és a szaktanácsadók)

- milyen tapasztalatokkal rendelkeznek, és mi a véleményük a pedagógusok támogatásáról (és ezen belül a szaktanácsadásról, szaktanácsadói látogatásról)?
- mit tudnak, és mi a véleményük a szaktanácsadás jelenlegi rendszeréről?
- megítélésük szerint melyek a legfontosabb (leginkább fejlesztendő) pedagóguskompetenciák?
- milyen elvárásokat támasztanak a szaktanácsadói rendszerrel szemben?
- milyen gyakorisággal, milyen módszerekkel és munkájuk mely területeihez kapcsolódóan van szükségük szaktanácsadói támogatásra?
- hogyan gondolkodnak a szaktanácsadói szerepről, milyen kompetenciákat és felkészültséget várnak el a szaktanácsadótól?

Továbbá, hogy...

- a pedagógusok mely csoportjai tűnnek nyitottabbnak és melyek kevésbé nyitottnak a szaktanácsadásra?
- milyen feltételektől függ, hogy a pedagógusok mennyire elégedettek az adott szaktanácsadási folyamattal vagy a szaktanácsadással általában?

Adatfelvétel

A vizsgálat kvantitív (kérdőíves lekérdezés) és kvalitatív (fókuszcsoportos interjúk) módszereket egyaránt alkalmazott. A felmérés során használt kérdőív lehetőséget biztosított egy széles körű, különböző összefüggések vizsgálatának teret adó adatfelvételre, míg a fókuszcsoportos interjúk az adatok mögött húzódó mélyebb összefüggéseket tették láthatóvá.

1.1 Kérdőív

A nagymintás adatfelvétel célcsoportja gyakorló szaktanácsadók és pedagógusok voltak. A kérdőív terjesztését az Educatio Kht. végezte, és minden iskola, valamint a szaktanácsadói listán szereplő minden szaktanácsadó megkapta.

3918 pedagógus- és 247 szaktanácsadó-kitöltés érkezett vissza. A minta eloszlása területi szempontból és településtípusok szerint nem követi a populációét, az eltérések mértéke nem engedi meg a minta súlyozását.

A válaszadó pedagógusok közel fele már több mint 25 éve van a pályán, de jelentős (29%) a 15-25 év pedagógusi munkaviszonnyal rendelkezők aránya is. A kitöltők 21%-a lát el vezetői feladatokat is. A különböző intézménytípusok (óvoda, általános iskola, gimnázium stb.) – az általános művelődési központ kivételével – kellően magas számban képviselték magukat ahhoz, hogy csoportokra bontott összehasonlításokat végezzünk. A minta eloszlása ugyanakkor ebben a tekintetben sem reprezentatív.

A fentiekből látható, hogy az összegyűjtött adatok egy országos, átfogó kép leírására korlátozottan alkalmasak, viszont a rajta végzett összefüggés- és homogenitás vizsgálatok eredményei pótolhatatlan információt jelentenek a jövőbeni szaktanácsadói munka tervezésekor.

1.2 Fókuszcsoportos interjúk

A kérdőíves kikérdezés eredményét a szaktanácsadásra vonatkozó fókuszcsoportok egészítették ki. Ez a módszer jól árnyalta, megfelelően elmélyítette és kiegészítette a kérdőíves felmérés eredményét.

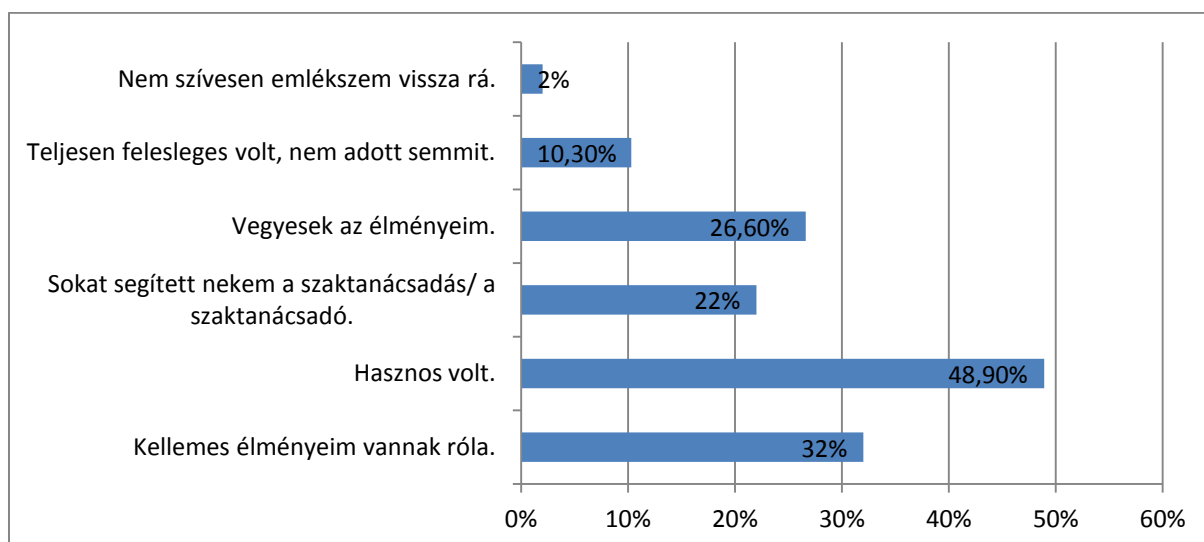
A vizsgálat során kilenc fókuszcsoportban készült interjú. A munkakörök alapján homogén összetételű csoportok között köznevelési intézmények vezetőiből (1), pedagógiai intézetek vezetőiből (1), szaktanácsadókból (2) és pedagógusokból (5) álló csoportok jöttek létre. A résztvevők munkavégzésének helyét tekintve három csoport volt budapesti, hat pedig vidéki.

A szaktanácsadói rendszer működésére vonatkozó tapasztalatok, vélemények és igények

1.3 A szaktanácsadás hasznossága

A válaszadók szerint a szaktanácsadás szükséges és fontos, mert alapvetően hozzájárulhat az oktatás eredményességének növeléséhez.

A felmérés alapján elmondható, hogy a szaktanácsadási tapasztalattal rendelkező és kérdőívet kitöltő pedagógusok közel fele hasznosnak tartja a szaktanácsadói látogatásokat, és mintegy 20%-uk érezte úgy, hogy kifejezetten nagy segítséget kapott a szaktanácsadás során. Csupán a kitöltők 12%-a értékelte feleslegesnek a szolgáltatást (1. ábra). Ezt a kérdőíves eredményt tükrözték a fókuszcsoporthoz is. A kérdőíves eredményekből nem derült ki, hogy milyen okok húzódnak az elutasítást kifejező (*Nem szívesen emlékszem vissza rá. Teljesen felesleges volt, nem adott semmit.*) válaszok mögött. A fókuszcsoporthoz beszélgatésekben az egyéni fenntartások leginkább feltételes módú kijelentésekkel kapcsolódtak össze azoknál, akik a tanácsadó és ellenőrző funkció összemosódásától tartanak.

1. ábra

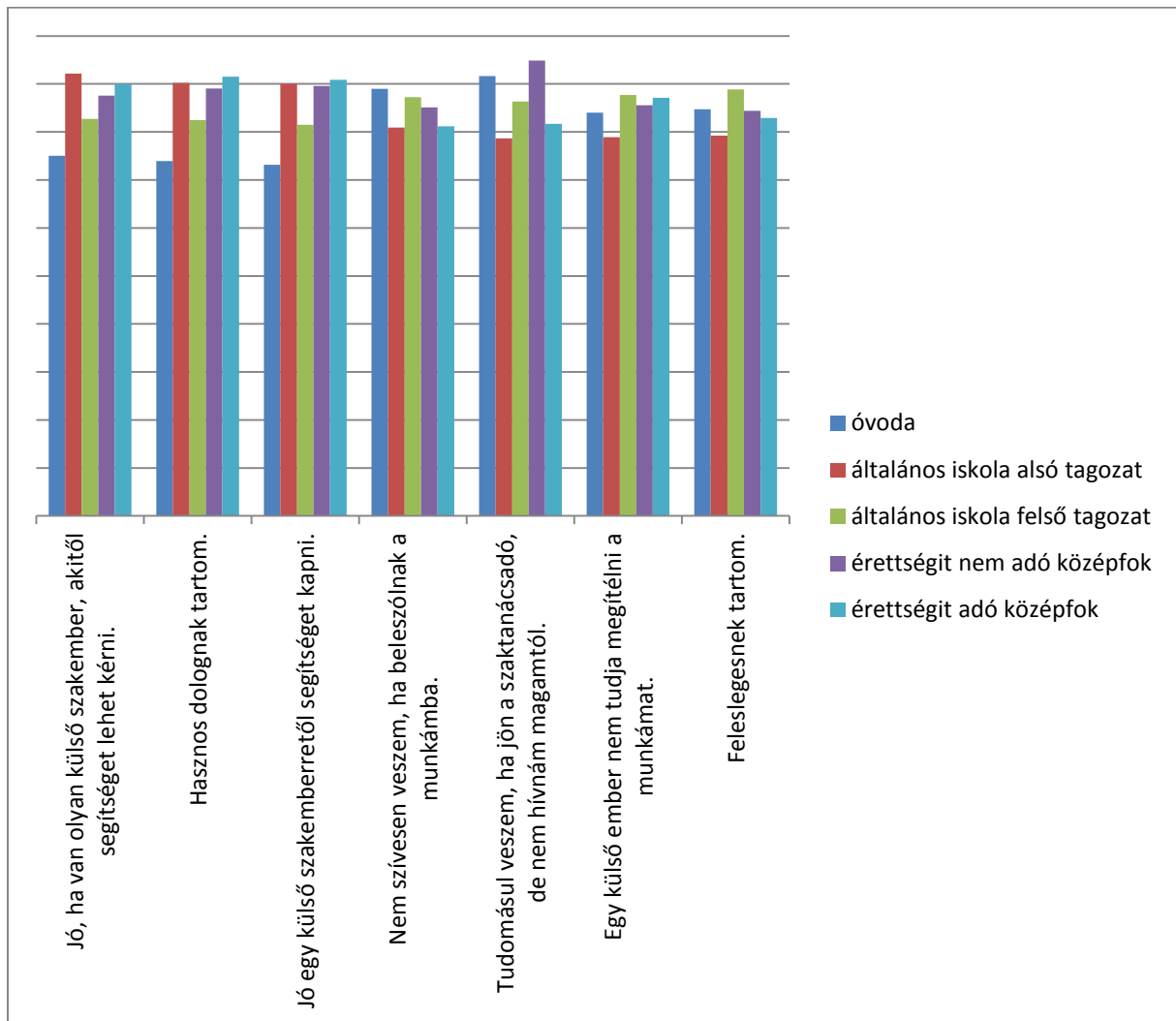
A pedagógusok értékelése a megtörtént szaktanácsadásról. (Több válasz is lehetséges.)

Az utóbbi tíz évben szaktanácsadást átélt, illetve ilyen élménnyel nem rendelkező pedagógusok véleménye markánsan különbözik a szaktanácsadás általános megítélésében. Minden, a szaktanácsadás intézményéről szóló állítás esetében ugyanis szignifikáns különbség van a két csoport között. A szaktanácsadásban már részesült pedagógusok pozitívabban ítélik meg a szaktanácsadás intézményét, mint azok, akik még nem részesültek ilyen támogatásban.

Kimondható tehát, hogy a jelenlegi szaktanácsadói rendszernek vannak olyan elemei, amelyek megőrzésre érdemesek, hiszen a pedagógusokban rosszabb kép él a szaktanácsadásról, mint amivel aztán a látogatás során találkoznak. Ez nagyon nagy lehetőség az új típusú szaktanácsadás tervezésekor.

1.3.1 Iskolatípus és –fokozat szerepe

A projektben használt kérdőív két megközelítésben teszi vizsgálhatóvá a szaktanácsadás iskolatípusonkénti megítélését. Az egyik szempont a pedagógust alkalmazó intézmény típusa, az ott megjelenő oktatás és képzés alapján. Mivel egy intézményben általában sokféle funkció (az iskolák egy része pl. egyszerre szakiskola, szakközépiskola és gimnázium) valósul meg, ez a megközelítés nem differenciál jól. Az viszont, hogy a pedagógus személyesen mely iskolafokon tanít, nagymértékben befolyásolja a szaktanácsadásról való vélekedését. A pedagógusra személyesen jellemző iskolatípust figyelembe véve a 2. ábrán jól látható, hogy az általános iskola alsó és felső tagozatán tanítók között minden vizsgált kérdésben markáns véleménykülönbség van. Az általános iskolai pedagógusok szaktanácsadással kapcsolatos attitűdjei eltérnek egymástól attól függően, hogy alsó tagozatos tanítókról vagy felső tagozatos tanárokról van szó.

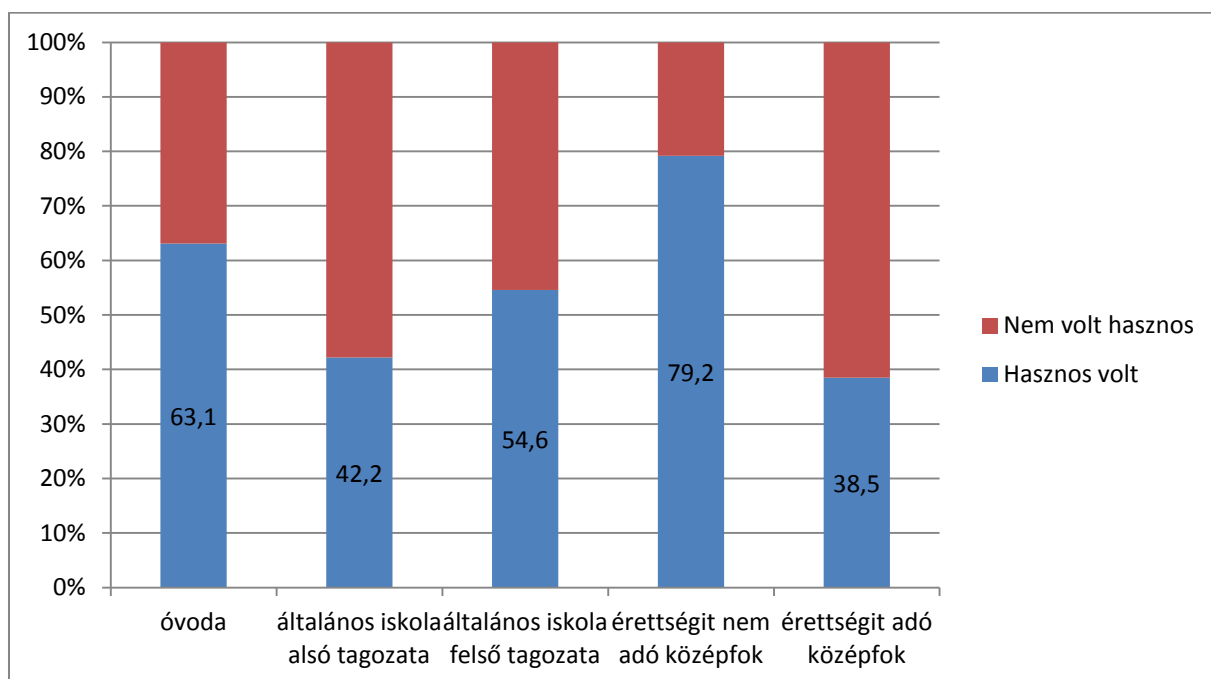
2. ábra

A szaktanácsadással és a külső támogatással kapcsolatos állítások értékelése képzési szintenként. A magasabb érték magasabb egyetértést jelöl.

Az előzőhöz hasonló mintázatok érvényesek arra is, miként nyilatkoznak a pedagógusok egy konkrét, megvalósult szaktanácsadásról. Jellemzően az óvópedagógusok és a szakiskolai tanárok érzik a leginkább hasznosnak, ők élik meg úgy, hogy sok segítséget nyújtott számukra a szaktanácsadás.

Kérdés, hogy az adatok alapján kimondható-e, hogy a szaktanácsadásról való vélekedésben az intézményi kultúránál erősebb a személyes kultúra szerepe. Abban a tekintetben igen, hogy az iskola által ellátott feladatok sok esetben nem képesek megmagyarázni a pedagógusoknak a szaktanácsadással kapcsolatos

élményeit. A személyesen megélt tanárszerep ezzel szemben szinte minden esetben differenciál, és sokszor az intézménytípus által kijelölt iránytól eltérően. Nem igaz tehát, hogy egy szakiskolai funkció jelenléte azáltal, hogy a szakiskolai tanárok körében elfogadott a szaktanácsadás, az egész intézményben növeli annak elfogadottságát. Ez azonban a szervezeti struktúrákból is adódhat: az iskolákban általában nem hat egymásra az érettségit adó és nem adó képzések kultúrája, de ez nem jelenti azt, hogy nem találhatnánk olyan intézményt, ahol a két intézményegység nem különül el egymástól, és mégis megtörténik a tanárok egymásra való hatása.

3. ábra

Azon pedagógusok aránya képzési szintenként, akik a szaktanácsadást hasznosnak ítélték meg.

1.4 A szaktanácsadás gyakorisága

Az elmúlt tíz évben 100 válaszadó pedagógusból 16-nál járt hagyományos értelemben vett (nem HEFOP, nem TÁMOP projekthez kapcsolódóan) szaktanácsadó.

A kérdőívet kitöltő pedagógusoknak 16%-át látogatta meg hagyományos értelemben vett szaktanácsadó az elmúlt tíz évben. Ez a látszólag alacsony adat részben magyarázható azzal, hogy 2008-2013 között döntő többségében a TÁMOP-os pályázatokhoz kötődött a szaktanácsadói tevékenységek jelentős része. A szolgáltatást igénybe vevők részéről is hasonló adattal találkozunk: a válaszadó nevelési-oktatási intézmények több mint fele vett részt TÁMOP fejlesztésekben, hiszen az intézmények egészét érintő fejlesztések az utóbbi években ezen projektek keretében tudtak megvalósulni.

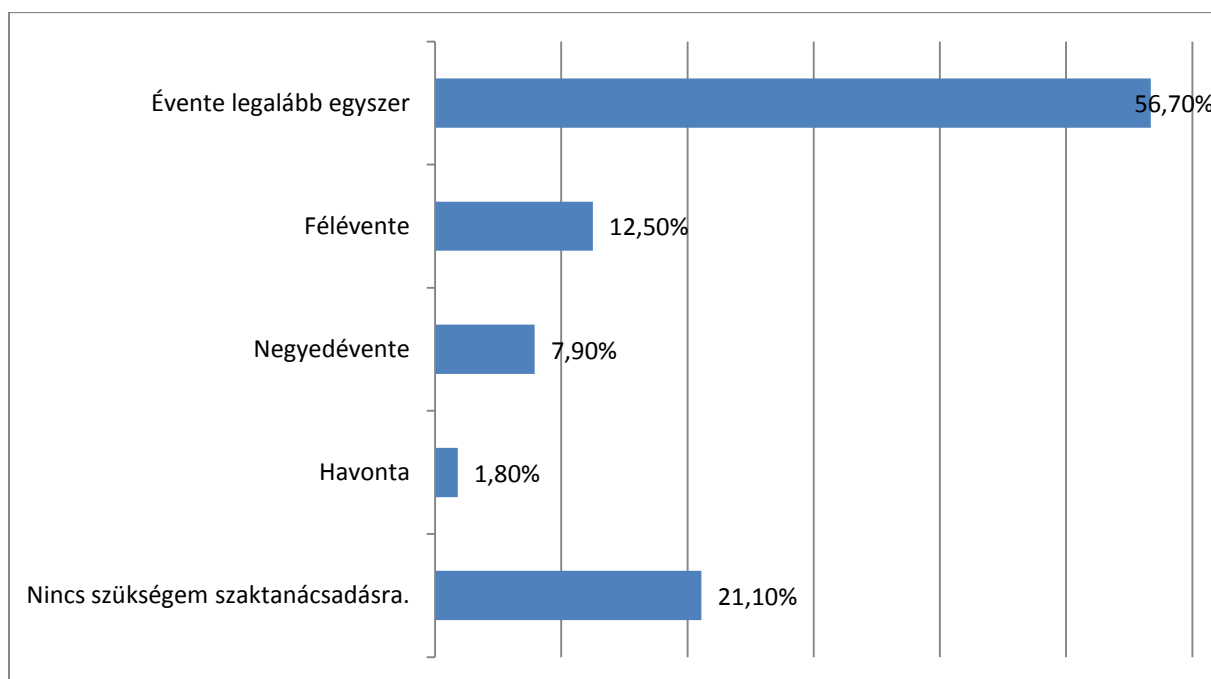
A szaktanácsadásról tényleges élményekkel élők alacsony arányának hangsúlyozása fontos a további megállapítások megfogalmazása előtt. Az alapján, hogy a szaktanácsadásról jobb kép él azokban, akiknek saját élményük van róla, minden további megállapításnál fejben kell tartani, hogy a szaktanácsadás megítélése pusztán a változatlan formában történő, de az egész országra kiterjedő bevezetése nyomán is javulna.

Szaktanácsadói látogatásra évente legalább egyszer szükség lenne.

A szaktanácsadás megtörténte önmagában javítja a tanároknak a szaktanácsadás intézményéről szóló elképzeléseit. Ugyanez a tendencia tapasztalható akkor is, ha azt vizsgáljuk, hogy milyen módon befolyásolja a megvalósult szaktanácsadások száma vagy gyakorisága a megvalósult szaktanácsadásról alkotott véleményt. A *Hasznos volt* állítást 41,6%-ban érezték igaznak azok, akiket egy alkalommal látogatott meg az utóbbi tíz évben tanácsadó. Azoknak, akiket 2-5 alkalommal látogatott meg szaktanácsadó, az 57,2%-uk érezte így (a látogatások jellemző gyakorisága ez volt), míg előlött már fordul a tendencia: a legalább 6 látogatásban részesülteknek csak 48,9%-a érzi hasznosnak a látogatást. A *Sokat segített...* állítás esetében viszont a

látogatás számának növekedésével szigorúan emelkedik az azt igaznak érzők aránya. (11,7%; 27,5% és 37,8%) Szigorú, monoton csökkenés érvényesül a *Teljesen felesleges volt, nem adott semmit* állítás esetében. (17,3%; 8,5% és 2,2%)¹

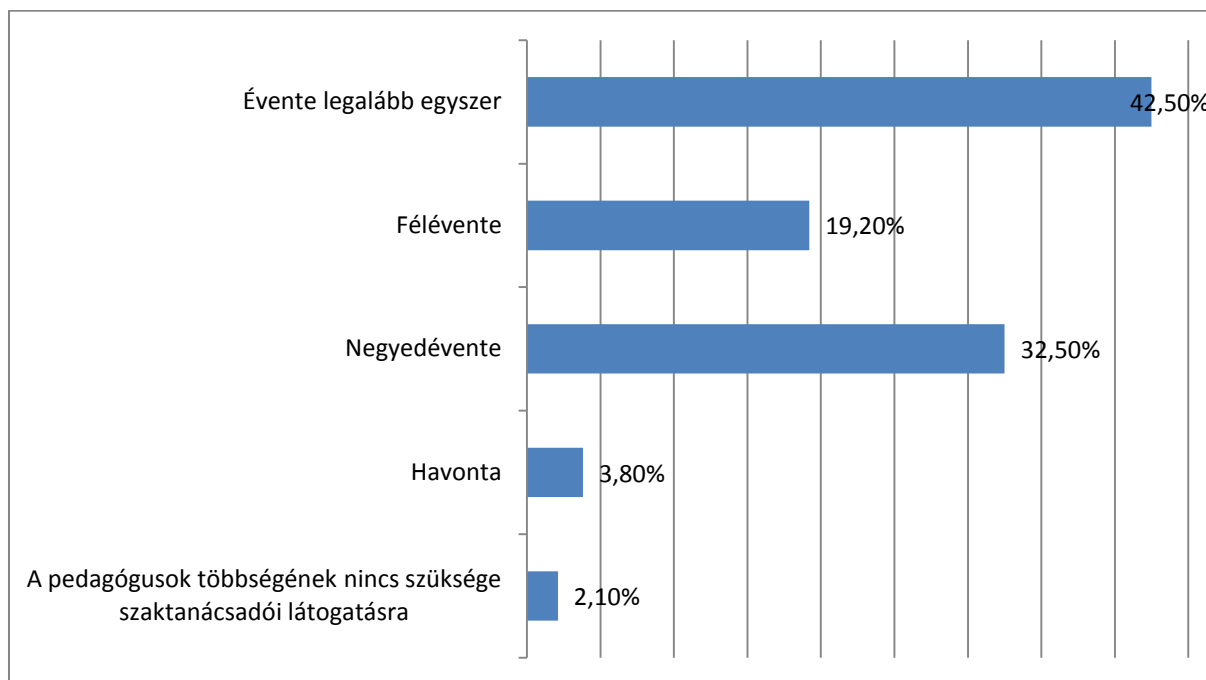
A válaszadó pedagógusok több mint fele (57%) úgy ítéli meg, hogy évente legalább egyszer igényt tartana a szaktanácsadó munkájára (4. ábra). A szaktanácsadók között viszont sokan vannak olyanok (32%), akik szerint negyedévi sűrűséggel lenne szükség a tevékenységükre. A fókuszcsoportok rávilágítottak arra, hogy az egyszeri, alkalmi látogatásokkal szemben a rendszeres és a folytonos támogatás alkalmas a pedagógusok munkájának megismerésére, szakmai fejlődésének támogatására.

4. ábra

*Milyen gyakorisággal venné igénybe a szaktanácsadót, ha Ön dönthetne erről?
(Pedagógus-kérdőív)*

¹ Ezt az összefüggést torzíthatná egy olyan program, amelyben a szaktanácsadás rendszeres volt, de mivel a programoknak nem ismertük fel ilyen markáns hatását, azt feltételezhetjük, hogy maga a látogatás gyakorisága, rendszeressége javítja a pedagógusban annak hasznosságával kapcsolatban kialakult képet.

5. ábra

*Az Ön tapasztalatai szerint milyen gyakorisággal van/lenne szüksége a pedagógusok többségének szaktanácsadói támogatásra?
(Szaktanácsadói kérdőív)*

Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a pedagógusok mintegy ötöde (21%) egyáltalán nem élne a szaktanácsadás lehetőségével. Ez az elutasítás fakadhat részben abból, hogy a pedagógusoknak viszonylag kevés élményük van a szaktanácsadásról, ami pedig javítaná az arról alkotott képüket. Az eredményeinkből úgy tűnik, hogy a szaktanácsadástól való ódzkodást nem elsősorban a szaktanácsadás maga okozza, hanem azzal kapcsolatos félelmek, és esetleg az, hogy az intézményi kultúrához kevésbé illeszkedik.² Mivel eddig a szaktanácsadás leginkább a fenntartó vagy az intézményvezető kezdeményezésére történt, valamiféle „fentről jövő ellenőrzés” előítélete kapcsolódhatott hozzá. A pedagógusok egy része úgy élhette meg a szaktanácsadói látogatást, mint egy rájuk kényszerített terhet, amelynek célja a gyengeségek bírálata, a hibák feltárása. Ezt az is alátámasztja, hogy bár megszűnt a szakfelügyelet, a szaktanácsadókat az ellenőrző tevékenység betöltő

² Ezzel később, a pedagógus együttműködéssel kapcsolatos attitűdjei kapcsán részletesebben foglalkozunk.

személy örökösének tekintették, sőt a két elnevezés is keveredett, illetve keveredik a mai napig a köztudatban.

1.5 A látogatások kezdeményezője

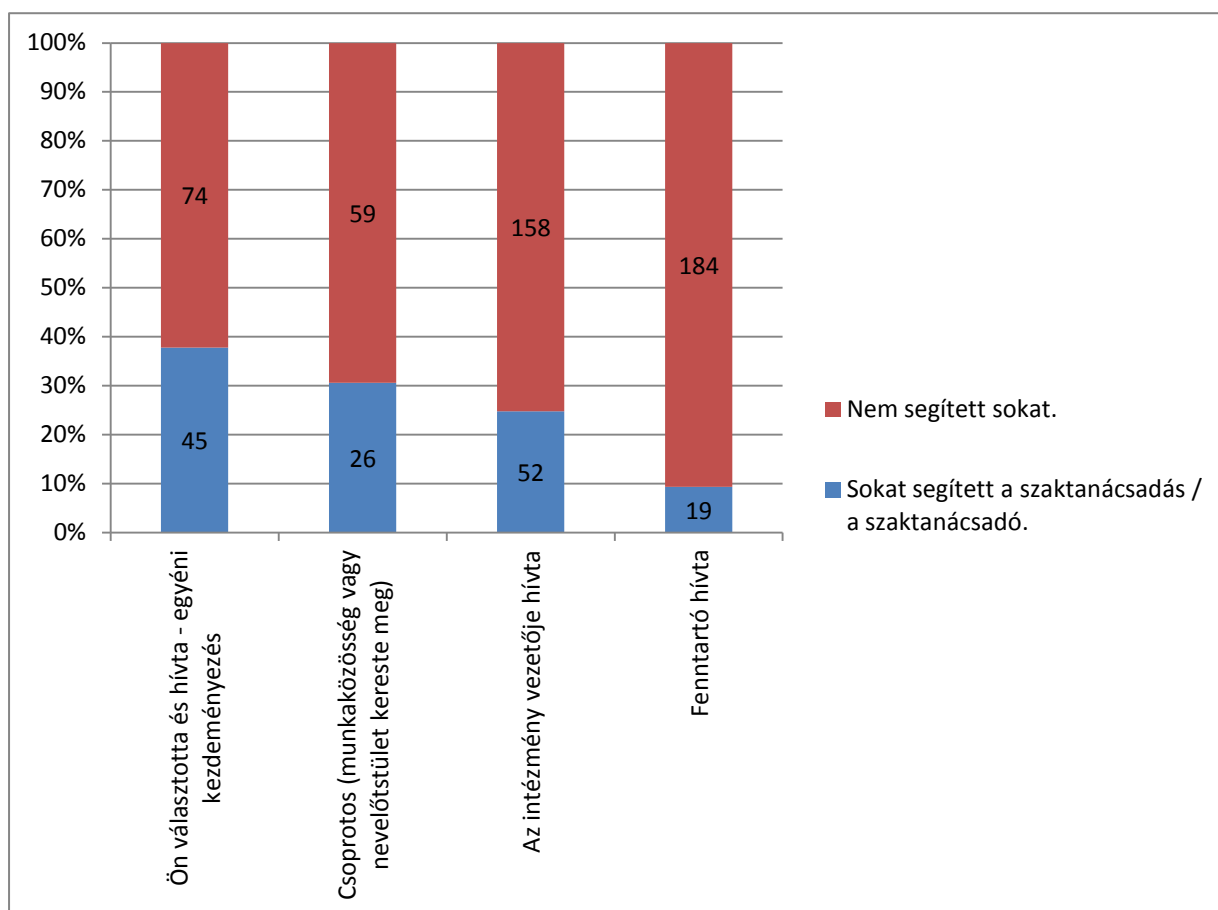
A pedagógusok hasznosabbnak érzik a szaktanácsadói látogatást, ha maguk kezdeményezik azt. Általánosan elmondható, hogy ahogyan távolodik a döntés szintje a pedagógustól, úgy csökken a megélt hasznosság.

A felmérésből kitűnik, hogy a szaktanácsadást legtöbbször a fenntartó (33%) vagy az intézményvezető (34%) kezdeményezte, kevésbé volt jellemző az egyéni (20%) vagy nevelőtestületi (14%) megkeresés. Ugyanakkor a szaktanácsadás hasznosságának megítélése ezzel az adatsorral fordítottan arányos (6. ábra). A válaszok alapján a pedagógus által igényelt szaktanácsadás bizonyult a leginkább, a fenntartó által igényelt pedig a legkevésbé hasznosnak. A vezető által kezdeményezett szaktanácsadásokkal kapcsolatban fontos, hogy a vezetők általában pozitívabbnak élik meg a szaktanácsadást, mint a beosztottaik.³ Elképzelhető, hogy azért értékelik jobban, mert tőlük kevésbé tud eltávolodni a szolgáltatás igénybevételéről szóló döntés: felettük csak egy olyan vezetői szint van, ahol kezdeményezhető a szaktanácsadást. Mivel a szaktanácsadás növeli saját elfogadottságát, logikusnak tűnhet az a következtetés, hogy érdemes azt olyan helyeken alkalmazni, ahol erre az elfogadottság növelésre miatt szükség van. A fenti elemzésből viszont az is kiderül, hogy ez a tanácsadási kapacitásnak nem hatékony felhasználása, mivel a pedagógusok az ilyen, kirendelt szaktanácsadást nem fogják olyan hasznosnak érezni, mint azon kollégáik, akik már eleve elfogadták azt, és maguk hívták a szaktanácsadót.

Annak ismerete, hogy ki kezdeményezte vagy javasolta a szaktanácsadás igénybevételét, kulcsfontosságú a támogatási folyamat későbbi megítélése

³ A hasznos volt állítást az igazgatók szignifikánsan több esetben jelölték be. 67,2%-uk ítélte meg így, míg ez az arány a pedagógusok esetében 44,7%. A sokat segített nekem a szaktanácsadás állítást az intézményvezetők 29,7%-a, míg a pedagógusoknak csak 20,4%-a jelölte be. A teljesen felesleges volt, nem adott semmit állítást a nem intézményvezető pedagógusok 13,2%-a tartotta igaznak, míg a vezetőknek csak 4,2%-a.

szempontjából, ezért a szaktanácsadói rendszer kialakításakor érdemes figyelni erre a kérdésre.

6. ábra

A szaktanácsadó személye és szerepe

„Jó, ha van olyan külső szakember, akitől segítséget lehet kérni.”

A fókuszcsoportos beszélgetéseken a szaktanácsadó személyének megítéléséről általában pozitív kép bontakozott ki a pedagógusok körében. Ugyanakkor a személyes élmények megvitatása során többször összemosódott a szaktanácsadó és a szakfelügyelő személye és szerepe.

Ezekben az esetekben általában valamilyen negatív tapasztalat állt a háttérben akár abban a formában, hogy a szaktanácsadó úgy jelent meg, mint kritizáló, ellenőrző személy, aki jelent a fenntartónak, igazgatónak. Ezeket a tapasztalatokat fontos figyelembe venni, hiszen ha nincsen megfelelően elválasztva a tanácsadás az ellenőrző, minősítő jellegű tevékenységektől, akkor fennáll a veszély, hogy ellenőrzésnek tűnhetett a szaktanácsadás. Valószínűleg nem független ez az előző fejezetben megfogalmazott hipotézistől, amely azon alapul, hogy a szaktanácsadó a pedagógustársadalom kollektív tudatában a szakfelügyelő örököse, és az eddigi rendszer bizonyos elemei (pl. hogy „felülről” hívták) tovább erősítették ezt a képet. Abban egyetértettek a megkérdezettek, hogy *„jó, ha van olyan külső szakember, akitől segítséget lehet kérni”* (84%). Ugyanakkor 18%-uk úgy gondolja, hogy *„egy külső ember nem tudja megítélni a munkámat.”*

A szaktanácsadók szerint a pedagógusok és az intézményvezetők szívesen fogadták őket és együttműködőnek bizonyultak.

A válaszadó pedagógusok igényei alapján a szaktanácsadó olyan hiteles, empátikus személyiség, aki megfelelő minőségbiztosítási rendszerrel a háttérben szakterületén adekvát elméleti és gyakorlati tudással rendelkezik.

A fókuszcsoportos interjúk tapasztalatai a pedagógusok szaktanácsadókkal szemben támasztott magas elvárásait tükrözik. A legfontosabb elvárások az adekvát szakmai tudás, a tájékozottság, az empátia, a kommunikációs készség és a konfliktusmegoldó készség. Mindezek szükségesek is ahhoz, hogy hiteles személyiségként jelenjen meg a tanácsadó, ami a legtöbbször megfogalmazott, legerősebb elvárásként jelent meg a pedagógusoknál. További igényként fogalmazódott meg, hogy képzésekhez, továbbképzésekhez és minőségbiztosítási rendszerhez kötődjön a szaktanácsadói munkakör. Ehhez azonban világosan kijelölt szerepekre, az ezekhez tartozó kompetenciák meghatározására és a szaktanácsadói-szakértői szerepek közötti kapcsolat tisztázására van szükség.

Ezzel függ össze, hogy a minőségi munkavégzés érdekében a válaszadó szaktanácsadók elsősorban a szaktanácsadói kompetenciák fejlesztését és a különböző tanácsadói szerepekre való felkészítést szolgáló továbbképzéseket igénylik.

1.6 A szaktanácsadás módszerei, területei

A szaktanácsadás a pedagógusi munka oktatáshoz kapcsolódó tevékenységeit támogatta hatékonyan.

A megkérdezés időpontjáig a szaktanácsadói támogatás a pedagógiai tervezést és a mérés-értékelés témakörét érintette legnagyobb számban. Ez összefüggésben áll azzal a vizsgálati adattal, miszerint ezen kompetenciák fontosságának megítélése a pályán eltöltött idő előre haladtával szignifikánsan nő. (A válaszadó pedagógusoknak pedig közel a fele 25 vagy több éve van a pályán.) Az eredményekből kirajzolódott az is, hogy a szaktanácsadás a pedagógusi munka oktatáshoz kapcsolódó tevékenységeit támogatta hatékonyan. Ugyanakkor eddig nem, vagy csak elvétve foglalkozott azokkal a nevelési tevékenységekhez kapcsolódó kihívásokkal, melyek egyre meghatározóbbak az osztálytermi folyamatok során (hiányzások, lemorzsolódás, fegyelmezés).

A szaktanácsadás módszereit tekintve a megfigyelés, az óralátogatás, a dokumentumelemzés és a személyes beszélgetés dominált az elmúlt években.

A kérdőív adatai alapján a szaktanácsadók által leggyakrabban alkalmazott módszerek a dokumentumelemzés (65%) és az egyéni beszélgetés. Közel azonos arányban jelenik meg a csoportos beszélgetés, csoportos képzés (59%) és az előadás tartása (57%). A foglalkozás- vagy óralátogatás elemzése csupán 38%-kal szerepel a szaktanácsadók válaszaiban. A következőkben a vizsgálat ide vonatkozó eredményei láthatóak.

Az óralátogatás érzékeny területe a szaktanácsadási módszereknek, de a pedagógusok értékelik a személyes beszélgetést és az építő jellegű kritikát. A pedagógusoknak a helyi (elsősorban pedagógiai) problémákra, kérdésekre reagáló szaktanácsadásra lenne leginkább igényük.

A pedagógus fókuszcsoportos beszélgetések középpontjába a szaktanácsadói munkával kapcsolatban az óralátogatás került, mivel a résztvevőknek ehhez fűződött a legintenzívebb (személyüket és munkájukat közvetlenül érintő) élménye. Az óralátogatással kapcsolatban némileg ellentmondásos nézetek fogalmazódtak meg. A megkérdezettek közül többen nagyon pozitívan értékelték a szaktanácsadói látogatást és beszélgetést, még a kritikát is. Viszont az erős, nem építő jellegű kritika és a megkérdőjelezhető hitelesség több esetben negatívan befolyásolta a látogatás megítélését.

Az óralátogatás módszerével kapcsolatosan megfogalmazott pedagógusi elvárások különösen a fókuszcsoportos vizsgálat során rajzolódtak ki, ahol többen fölvetették az óralátogatást megelőző, vagy a helyett történő egyes konkrét problémák átbeszélésének hasznosságát. Tanácsokat leginkább szakmódszertani területeken, illetve a speciális, szaktárgytól független, helyi igényeknek alapján felmerülő problémák (konfliktuskezelés, szocializációs különbségek, magatartási problémák kezelése, tehetséggondozás) területén várnak a pedagógusok. Ez összecseng a szaktanácsadók 80%-ának megítélésével, miszerint a pedagógusoknak, intézménytípustól függetlenül, a gyermekek tanulási nehézségeinek kezelése okozza a legnagyobb problémát, ezért itt lenne a legnagyobb szükségük szaktanácsadói támogatásra.

A kérdőíves felmérést a fókuszcsoportok eredményei is megerősítették abban, hogy a pedagógusok azokkal a szaktanácsadókkal szeretnének együttműködni, akik a partneri viszonyt részesítik előnyben (83%), választ adnak a felmerülő kérdésekre (70%), és hasznos tanácsokkal szolgálnak (63%). Ez a fajta problémacentrikus megközelítés azt tükrözi, hogy a hagyománytól eltérően a pedagógus maga kívánja megfogalmazni, miben vár támogatást, tanácsot. Ez a szemléletváltás megoldás lehet a pedagógusok által gyakran emlegetett

folyamatosság problémájára is. Hiszen a szaktanácsadó alkalmi látogatásai nem elegendőek ahhoz, hogy feltérképezze egy adott pedagógus teljes körű munkáját. Viszont a pedagógus által megjelölt kérdésekre, problémahelyzetekre jó gyakorlatokat, hatékony megoldásokat kínálhat. Ez a szemlélet ugyanakkor erőteljesebben megkívánja, hogy a pedagógus felelősséget vállaljon a saját szakmai fejlődése iránt. Az európai tendenciákkal párhuzamosan megvalósulhatna ezáltal, hogy a tanár a saját szakmai fejlődésének ő maga legyen a mozgatórugója, önmaga irányítsa a saját megfogalmazott igényei szerint.

Új elemként a pedagógusok részéről megjelent a kiégés megelőzését célzó mentálhigiénés támogatás igénye is. Az átalakuló oktatási és pedagógusi rendszerhez kapcsolódóan a pedagógusok továbbá azt várják a szaktanácsadótól, hogy segítse folyamatos szakmai fejlődésüket, a minősítésre való felkészülésüket, a pedagógus életpályán történő előrehaladásukat. Intézményvezetők szintjén a dokumentumok átdolgozása, a változásoknak való megfelelés és az innovációkban való segítség emelkedett ki az elvárások között.

A pedagógusok nyitottak a társmentorálás és az intézményi szintű közös tanulási folyamatok iránt.

A nemzetközi gyakorlatban a pedagógusok szakmai munkáját többféle, a szaktanácsadáshoz kapcsolható, de a hazai gyakorlatban még nem elterjedt módszer is segíti. Ilyen a

- társmentorálás (egy tapasztaltabb, általában azonos szakos kolléga segíti a pedagógust);
- a csoportos mentorálás (egymás közös, kölcsönös, csoportos segítése);
- a saját munkára vonatkozó rendszeres (mikro)kutatás, öntanulmányozás;
- az egész szakmai közösség közös tanulási folyamata rendszeres megbeszélésekkel, kérdésfeltevésekkel, s ebbe illeszkedő egyéni tanulási utak kijelölésével;
- coaching (a pedagógussal közösen végiggondolt, céljainak elérését támogató, kísérő folyamat) (Kákonyi 2013 3-22).

A fókuszcsoportos beszélgetéseken a társmentorálást és az adott szakmai közösség közös tanulását is egyöntetűen pozitívan ítélték meg a pedagógusok. Több csoportban elhangzott az a vélemény, hogy a jó szaktanácsadás az intézményi folyamatokat támogatja, ezáltal megszűnik a kívülről jövő és kívül maradó jellege. Volt csoport, ahol a coach típusú szaktanácsadási modellt emelték ki, ami összefüggést mutat a szaktanácsadó szerepére vonatkozó igényekkel (partneri viszony, a felmerülő kérdések megválaszolása). A saját munkára vonatkozó mikro kutatás idő hiányára hivatkozva nem volt népszerű a megkérdezett csoportokban. Ez összhangban áll azzal a kérdőíves adattal is, miszerint a pedagóguskompetenciák fontosságának megítélésében utolsó helyre a *folyamatos vizsgálódás, pedagógiai kutatás és fejlesztés* került.

1.7 A pedagóguskompetenciák szerepe a szaktanácsadás során

A válaszok alapján a szaktárgyi tudás, a hatékony kommunikáció és a módszertani sokszínűség a legfontosabb pedagóguskompetenciák. A pedagógusok szerint szakmai fejlődésükben a továbbképzéseknek jelentős szerepük van.

A pedagógus-életpályához kapcsolódó megújuló szaktanácsadói rendszerben jelentős szerepet kapnak a pedagóguskompetenciák. Ezek köré szerveződnek a szintleírások és a szaktanácsadói tevékenységek rendszere. A kérdőíves felmérés ezért arról is adatot kívánt gyűjteni, hogy a szakemberek hogyan vélekednek a megadott pedagóguskompetenciákról. Az eredmény jól tükrözi, hogy a pedagógusok szakmai professziójuk megítélésekor mit tartanak fontosnak, ami jelentősen befolyásolhatja a szaktanácsadói látogatás célját.

A megkérdezetteknek a pedagógus professzióhoz tartozó összesen 24 elem rangsorolása volt a feladata. A kérdőív meghatározásai nem egyeznek meg a jogszabályokban (8/2012-es EMMI rendelet a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokról, a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményekről és

a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokban való közreműködés feltételeiről és 326/2013 Kormányrendelet a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról) megfogalmazott kompetencia-megnevezésekkel, de megállapítható, hogy a kérdőív egyes elemei mely szakmai kompetenciákhoz tartoznak. Ezt, és a kérdőívben megjelölt megfogalmazásokat tartalmazza az 1. táblázat.

A táblázat – a kérdőívben szereplő kompetenciaterületek mellett – megjeleníti a tanári szintleírások és a 326/2013 Kormányrendelet által követett struktúráját is.⁴ A kérdőívben lekérdezett, részletesebb kompetenciaterületek közül több is hozzárendelhető egy-egy a rendeletben megjelenőhöz, és azt látjuk, hogy ezeknek az értékelése nem egységes.

⁴ A kérdőív a kormányrendelet megjelenése előtt készült.

A kérdőívben szereplő kompetenciaterület	A tanári szintleírásokban szereplő kompetenciaterület, amelyhez az előző hozzárendelhető
1. Szaktárgyi tudás	(1) Szaktudományos, szaktárgyi, tantervi tudás
2. Hatékony kommunikáció	(7) Kommunikáció és szakmai együttműködés, problémamegoldás
3. Toleranciára nevelés	(4) A tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése
4. Együttműködés a kollégákkal	(7) Kommunikáció és szakmai együttműködés, problémamegoldás (8) Elkötelezettség és szakmai felelősségvállalás a szakmai fejlődésért
5. Gyermekek/tanulók megismerése, a gyermeki fejlődés segítése	(4) A tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése
6. A gyermekek/tanulók érzelmi fejlesztése	(3) A tanulás támogatása (4) A tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése
7. Módszertani sokszínűség	(1) Szaktudományos, szaktárgyi, tantervi tudás
8. Saját tapasztalatokból való tanulás	(8) Elkötelezettség és szakmai felelősségvállalás a szakmai fejlődésért
9. Önismeret, önfelnevelés	(8) Elkötelezettség és szakmai felelősségvállalás a szakmai fejlődésért
10. A tanulási folyamat tervezése, irányítása,	(2) Pedagógiai folyamatok, tevékenységek tervezése

szervezése	
11. A gyermekek/tanulók erkölcsi, etikai fejlesztése	(3) A tanulás támogatása (4) A tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése
12. A diákok önismeretének, önfejlesztésének támogatása	(4) A tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése
13. Együttműködés a szülővel	(7) Kommunikáció és szakmai együttműködés, problémamegoldás
14. Kevésbé tapasztalt kollégák segítése	(7) Kommunikáció és szakmai együttműködés, problémamegoldás (8) Elkötelezettség és szakmai felelősségvállalás a szakmai fejlődésért
15. A különleges bánásmódot igénylő gyermekek/tanulók támogatása	(4) A tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése
16. Az önálló és csoportos tanulás irányítása	(5) A tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése
17. Adaptív (a tanulást és a nevelést támogató) tanulási környezet kialakítása	(3) A tanulás támogatása
18. Pedagógiai értékelés	(6) Pedagógiai folyamatok és a tanulók személyiségfejlődésének folyamatos értékelése, elemzése
19. Minden egyes gyermek/tanuló egyénre szabott fejlesztése	(4) A tanuló személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése
20. Együttműködés egyéb partnerekkel (pl. szervezetek, segítő szakemberek stb.)	(7) Kommunikáció és szakmai együttműködés, problémamegoldás (8) Elkötelezettség és szakmai

	felelősségvállalás a szakmai fejlődésért
21. Az egymástól történő tanulás támogatása	(3) A tanulás támogatása
22. Irányítás/vezetés (osztály, munkaközösség, intézményen kívüli szakmai szervezet)	(5) A tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése (8) Elkötelezettség és szakmai felelősségvállalás a szakmai fejlődésért
23. Szakmai team létrehozása és működtetése (pl. projekthez)	(8) Elkötelezettség és szakmai felelősségvállalás a szakmai fejlődésért
24. Folyamatos vizsgálódás, pedagógiai kutatás és fejlesztés	(8) Elkötelezettség és szakmai felelősségvállalás a szakmai fejlődésért

1. táblázat

A kérdőív 24 elemből álló listája a pedagógusok által megítélt fontossági sorrendben a jogszabályi kompetenciákkal hozzárendelve

A felsorolt 24 elem közül a pedagógusok körében *a szaktárgyi tudás, a hatékony kommunikáció és a módszertani sokszínűség* került a legfontosabb pedagóguskompetenciák közé. Ezt az adatot érdemes összevetni az intézményvezetők és szaktanácsadók eredményeivel (7. ábra). Az ábrán látható, hogy a szaktanácsadóknál nagyon fontos elemként jelenik meg a pedagógusokra vonatkozó önismeret, önfejlesztés és a tanulási folyamat tervezése, irányítása, szervezése. Nem véletlenül, hiszen a szaktanácsadó az óralátogatások során a személyes, egyéni találkozásokból fakadóan ezen kompetenciák fejlesztésén keresztül tud hatékonyan beavatkozni a pedagógusok szakmai fejlődésébe. A pedagógusok és a vezetők a legfontosabbak közé sorolták a *kollégákkal történő együttműködést*, közülük is a pályakezdő pedagógusok igénylik a leginkább a segítséget a kollégáiktól. Ezzel ellentétben viszont *az egyéb partnerekkel (pl. szervezetek, segítő szakemberek stb.) való együttműködés* az utolsó helyek

között található. Mindeközben figyelemre méltó, hogy a *gyermekek/tanulók egyénre szabott fejlesztése* az első öt elem között van, és fontosságának megítélése a pályán eltöltött idő előre haladásával szignifikánsan nő. Ez azért is jelentős adat, mert a gyermekek megismerése, illetve egyénre szabott fejlesztése során elengedhetetlen az érintett szakemberekkel való kapcsolattartás, a különböző szakmai kompetenciahatárok figyelembe vétele, tiszteletben tartása. Szükséges lenne ezért a gyermekekhez különböző szálakon kapcsolódó szakemberekkel való együttműködésnek minden oldalról nagyobb jelentőséget tulajdonítani. A *hatékony kommunikáció* minden megkérdezett szerint igen fontos eleme a pedagógusi professziónak, mivel áthatja a pedagógusi munka minden területét. Ugyanakkor a *módszertani sokszínűség* a pedagógusoknál csak a hetedik helyen érvényesül, míg a szaktanácsadók és intézményvezetők ebben látják a professzió kulcsát.

Pedagógus	Vezető	Szaktanácsadó
Szaktárgyi tudás	Módszertani sokszínűség	Módszertani sokszínűség
Hatékony kommunikáció	Szaktárgyi tudás	A tanulási folyamat tervezése, irányítása, szervezése
Toleranciára nevelés	Hatékony kommunikáció	Önismeret, önfejlesztés
Együttműködés a kollégákkal	Együttműködés a kollégákkal	Gyermekek/tanulók megismerése, a gyermeki fejlődés segítése
Gyermekek/tanulók megismerése, a gyermeki fejlődés segítése	Gyermekek/tanulók megismerése, a gyermeki fejlődés segítése	Hatékony kommunikáció

6. ábra

Az egyes megkérdezett csoportok által átlagosan legmagasabbra értékelt öt kompetencia A legmagasabbra értékelt kompetencia szerepel legfelül. (Kézy 2013, 13)

1.7.1 A pedagógus szerepfelfogása⁵

Sajátos módon a felsorolt összes kompetencia megítélése szignifikáns pozitív korrelációt mutat a szaktanácsadásról szóló pozitív állításokkal való egyetértéssel ($p < 0,001$), és negatívát a szaktanácsadásról szóló negatív állításokkal. Nem találunk tehát olyan jellemzőt, amit ha egy pedagógus fontosnak tart, az a szaktanácsadás alacsonyabb szintű elfogadását jósolná be. Minden egyes kompetencia-elemre igaz, hogy ha azt fontosabbnak jelöli meg egy pedagógus, akkor hasznosabbnak tartja a szaktanácsadást is.

Vannak viszont olyan elemei a kompetencialistának, amelyeket ha fontosnak ítél egy pedagógus, akkor valószínű,⁶ hogy pozitívan viszonyul a szaktanácsadáshoz is. Ezek többnyire az együttműködéshez kötődő kompetenciák. A szaktanácsadás elfogadásával legerősebben a különböző formájú együttműködések iránti elkötelezettség, leggyengébben pedig a saját tapasztalatokból való tanulás függ össze. Az együttműködés kultúrájának fejlesztése tehát kulcsfontosságú a szaktanácsadás sikeressége szempontjából.

⁵ A pedagógus szerepfelfogását leíró indikátoroknak tekintettük azokat a változóinkat, amelyek megmutatják: mennyire tartaná fontosnak a kitöltő egy-egy elem megjelenését a tanári életpályához kapcsolódó pedagógus-szintleírásokban.

⁶ Azokat az eseteket tekintjük ilyennek, ahol a két elem közti korreláció nagyobb mint 0,2.

Összegzés

A szaktanácsadói rendszer megújításának egyik alappillére a már létező gyakorlatra adott (a felmérés során kidomborodó) reflexiók beépítése a megújuló rendszerbe. Alább azokat, a jelenlegi rendszerre vonatkozó tapasztalatokat soroljuk fel, amelyeket nem szabad figyelmen kívül hagynunk a most folyó tervezési munka során sem.

A pedagógusokban élő szaktanácsadás képe javul, ha szaktanácsadásban részesülnek. Egy jól megtervezett rendszer elindítása önmagában javíthatja annak elfogadottságát. Azt tehát, hogy jelenleg a pedagógusok hány százaléka mondja, hogy szívesen részesülne szaktanácsadásban, egy alsó becslésnek kell tekintenünk arra nézvést, hogy utólag hányan fogják sikeresnek értékelni a majdani szaktanácsadást. A működő rendszer támogatóinak száma ennél minden valószínűség szerint magasabb lesz.

A gyakoribb szaktanácsadást a pedagógusok hasznosabbnak élik meg, mint az egyszeri alkalmakat. A pedagógusok rendszeres szaktanácsadást is igényelnek. A rendszer tervezésekor érdemes erre is hangsúlyt fektetni arra, hogy a pedagógusok folyamatos támogatása sikeresebbé teheti a szaktanácsadást, és növelheti annak a valószínűségét, hogy a tanárok és óvopedagógusok ezt jó lehetőségnek tartják az előttük álló szakmai kihívásoknak való megfeleléshez támogatásul. Ezzel összecseng az is, hogy a pedagógusok több mint fele évi legalább egy találkozót szeretne.

A szaktanácsadást a pedagógus annál sikeresebbnek éli meg, minél közelebb van hozzá a szaktanácsadás igénybevételéről születő döntés. A felmérésből kiderül, hogy a szaktanácsadás akkor a leghatékonyabb, ha a pedagógus maga hívja, a legkevésbé sikeres pedig az a konstrukció, amikor a fenntartó kezdeményezi a szaktanácsadást. Ezek alapján az eredmények alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy ezt a döntést érdemes legalábbis részben a pedagógusnál tartani. Azokban az esetekben pedig, amikor a szaktanácsadásról nem a támogatott pedagógus dönt, valószínűleg érdemes

nagy hangsúlyt fektetni a látogatás elfogadtatására, tiszta és érthető indoklására (célmeghatározására).

A pedagógusok igényei között szerepel a helyi (elsősorban pedagógiai) problémákra, kérdésekre reagáló szaktanácsadás. Ez a fajta új, a pedagógusok által megfogalmazott problémákra reagáló szaktanácsadás a szaktanácsadói tevékenységet kibővíthetné a nevelési kihívásokhoz (hiányzások, lemorzsolódás, fegyelmezés) kötődő területekkel is. Ehhez azonban olyan hiteles és empátikus személyiségre van szükség, aki egyenrangú, partneri viszonyban végzi a tevékenységét, ezért a pedagógusok szívesen fogadják építő jellegű észrevételeit.

A szaktanácsadás megélt hasznossága nagyban függ attól, hogy a pedagógus általában hogy viszonyul az együttműködéshez, kooperációhoz. A pedagógiai munkát támogató rendszer kidolgozásakor valószínűleg érdemes erre külön hangsúlyt fektetni, hogy a pedagógusoknak a lehető legtöbb, legjobb, legbiztonságosabb élménye legyen együttműködési helyzetekről. Ez nagyban növelné a rendszer elfogadottságát és sikerességét.

Irodalomjegyzék

Debreczeni Zsuzsanna (2013.): *A szaktanácsadás Magyarországon*. Kézirat. OFI, TÁMOP 3.1.5

Debreczeni Zsuzsanna – Kákonyi Lucia – Dr. Mészáros György – Sáfrányné Molnár Mónika – Szabó Győző – Szabóné Gábor Anikó (2013): *A pedagógiai szaktanácsadási szolgáltatások megújítása, a szaktanácsadói szolgáltatások felülvizsgálata*. Kézirat. OFI, TÁMOP 3.1.5.

Gyorsjelentés a pedagógusi kérdőív eredményeiről (2013 a). Kézirat. OFI, TÁMOP 3.1.5.

Gyorsjelentés a szaktanácsadói kérdőív eredményeiről (2013 b). Kézirat. OFI, TÁMOP 3.1.5.

Kákonyi Lucia (2013): *A pedagógusok szakmai támogatásának nemzetközi gyakorlata*. Kézirat. OFI TÁMOP 3.1.5.

Kézy Ágnes (2013): *A pedagógus életpálya-modellhez kapcsolódó szaktanácsadói szolgáltatás – Pedagógusok, vezetők, szakértők, szaktanácsadók*. Kézirat. OFI TÁMOP 3.1.5.

Kocsis Mihály és Sági Matild szerk. (2012.): *Pedagógusok a pályán*, OFI TÁMOP 3.1.1

http://dokumentumtar.ofi.hu/index_pedagogusok.html

Mészáros György (2013): *Pedagógusok, intézményvezetők és szaktanácsadók véleménye a jelenlegi szaktanácsadás rendszeréről - A fókuszcsoportok összefoglaló elemzése, Kutatási gyorsjelentés*. Kézirat. OFI TÁMOP 3.1.5.

Sáfrányné Molnár Mónika és Mészáros György (2013): *Kutatási terv a TÁMOP 3.1.5/12-2012-0001 Pedagógusképzés támogatása című kiemelt projekt 1. alprojekt, A pedagógiai szaktanácsadási szolgáltatások megújítása, A szaktanácsadói szolgáltatások felülvizsgálata* (2012. augusztus 8 - 2013. május 31.). Kézirat. OFI

Tüskés Gabriella (2013): *Elemzés a pedagógus életpálya-modellhez kapcsolódó szaktanácsadói szolgáltatás – Pedagógusok, Vezetők, Szaktanácsadók.* Kézirat. OFI TÁMOP 3.1.5.

Sáfrányné Molnár Mónika és Szabó Mária szerk. (2013): *Tanulmány A TÁMOP 3.1.5./12 1. alprojekt 2. témájának célja és feladatai a szaktanácsadási szolgáltatások felülvizsgálatában.* Kézirat. OFI TÁMOP 3.1.5.

48/2012. (XII. 12.) EMMI rendelet a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokról, a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményekről és a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokban való közreműködés feltételeiről: http://www.budapestedu.hu/data/cms154030/48_2012_EMMI_167MK_szakmai_szolgaltatasrol.pdf (utolsó letöltés: 2013.10.31.)

Mellékletek

1. melléklet: A pedagógus-kérdőív kitöltéseinek területi eloszlása

megye	elemszám	arány	kontroll ⁷	várt elemszám	kalkulált súly
Baranya megye	183	4,7	3,6	140,364	1,303753
Bács-Kiskun megye	225	5,8	5,4	210,546	1,06865
Békés megye	151	3,9	3,7	144,263	1,046699
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	206	5,3	8,1	315,819	0,652272
Budapest	617	15,8	14,5	565,355	1,09135
Csongrád megye	263	6,7	3,9	152,061	1,729569
Fejér megye	153	3,9	4,2	163,758	0,934305
Győr-Moson-Sopron megye	119	3,1	4,3	167,657	0,709782
Hajdú-Bihar megye	232	6	6,1	237,839	0,97545
Heves megye	117	3	3,2	124,768	0,93774
Jász-Nagykun-Szolnok megye	139	3,6	4,3	167,657	0,829074
Komárom-Esztergom megye	104	2,7	3,2	124,768	0,833547
Nógrád megye	81	2,1	2,1	81,879	0,989265
Pest megye	452	11,6	12,4	483,476	0,934896
Somogy megye	151	3,9	3,3	128,667	1,173572
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	196	5	7	272,93	0,718133
Tolna megye	125	3,2	2,2	85,778	1,45725
Vas megye	78	2	2,4	93,576	0,833547
Veszprém megye	195	5	3,3	128,667	1,51554
Zala megye	112	2,9	2,6	101,475	1,10482
Összesen	3899	100		3891	

⁷ A pedagógusoknak a mintában tapasztalt megyénkénti eloszlását a 2012-es Országos Kompetenciamérés tanulói eloszlásával hasonlítottuk össze. Az összehasonlításnál elhanyagoltuk a pedagógus/tanuló arány esetleges megyénkénti eltéréseit.

2. melléklet: A pedagógus-kérdőív kitöltéseinek településtípus szerinti eloszlása

Településtípus	elemszám	arány	kontroll	várt elemszám ⁸	kalkulált súly
Budapest	625	16%	28%	1066,8	1,70688
Megyeszékhely	883	23%	39%	1497,33	1,69573
Város	1522	40%	18%	693,42	0,455598
Község	780	20%	15%	552,45	0,708269
Összesen	3810			3810	

⁸ A pedagógusoknak a mintában tapasztalt, településtípusok szerinti eloszlását a 2012-es Országos Kompetenciamérés tanulói eloszlásával hasonlítottuk össze. Az összehasonlításnál elhanyagoltuk a pedagógus/tanuló arány esetleges megyénkénti eltéréseit.

3. melléklet: A pedagógus-kérdőív kitöltéseinek megoszlása intézményi profilok szerint⁹

Ellátott feladat	elemszám	arány (az érvényes válaszok százalékában)
Óvoda	782	20%
Általános iskola	1857	47,4%
Gimnázium	625	16%
Szakközépiskola	861	22%
Szakiskola	589	15%
Kollégium	415	10,6%
Alapfokú művészetoktatási iskola	399	10,2%
Gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézmény	213	5,4%
Általános művelődési központ	21	0,5%

⁹ Egy intézmény több feladatot is elláthat egyszerre, így az arányok összege több mint 100%, az elemszámok összege pedig meghaladja az összes kitöltő számát.